

ISSN 2091-5187

SERVIS

ILMIY-AMALIY
JURNAL

№3

2026

SERVIS

ILMIY-AMALIY JURNAL 2026-yil, 3-soni

Muassis: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 2008-yil 31-dekabrda
0561-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
O‘zR OAK Riyosatining 19.03.2017-y., 239/5-sonli qarori bilan e’tirof etilgan.

Tahririyat a’zolari:

Mas’ul kotib:

i.f.d., prof. M.Q.Pardayev

Muharrirlar:

i.f.d., dotsent F.A.Safarov
PhD, dotsent I.M.Pardayeva
PhD, I.Sh.Ernazarova

Texnik muharrir:

katta o‘qituvchi F.O.O‘roqov

Korrektor:

PhD, dotsent v.b.
T.I.Yahyoyev

Sahifalovchi:

PhD, dotsent v.b.
X.N.Ochilova

1 yilda 4 marotaba
chop etiladi.

**O‘zbekiston hududida
tarqatiladi.**

Tahririyat manzili:

140100, Samarqand shahar,
Amir Temur ko‘chasi, 9-uy,

tel.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

faks: +998(366)231-12-53
el.pochta:

samisiservis@mail.ru

Tahrir hay’ati raisi:

M.E.Po‘latov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori,
i.f.d., professor

Tahrir hay’ati raisi o‘rinbosari:

O.M.Pardayev – SamISI prorektori, iqtisod fanlari doktori,
professor

Tahrir hay’ati a’zolari:

M.M.Muxammedov – SamISI professori, iqtisod fanlari
doktori

D.R.Zaynalov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

O.M.Murtazayev – TDIUSF direktori, iqtisod fanlari doktori,
professor

M.R.Boltabayev – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

R.X.Ergashev – QarMII professori, iqtisod fanlari doktori

B.K.G‘oibnazarov – iqtisod fanlari doktori, professor

I.S.To‘xliyev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

K.B.Urazov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

D.H.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor

Q.J.Mirzayev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

B.I.Isroilov – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

G.M.Shodiyeva – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

S.N.Toshnazarov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

R.N.Normaxmatov – SamISI professori, texnika fanlari doktori

A.Bektemirov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

M.T.Alimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

Z.Dj.Adilova – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

Sh.O.Quvondiqov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

L.N.Xalikova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

F.A.Safarov – SamISI dotsenti, iqtisod fanlari doktori

A.M.Karimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

I.B.Mattiyev – SamISI professori, pedagogika fanlari doktori

B.F.Boronov – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

A.N.Xoliqulov – SamISI professori, iqtisod fanlari nomzodi

X.A.Raximov – SamISI dotsenti, PhD

S.A.Babanazarova – SamISI dotsenti, PhD

X.N.Ochilova – SamISI dotsenti v.b., PhD

I.R.Berdikulova – SamISI dotsenti v.b., PhD

A.Q.G‘apparov – SamISI dotsenti v.b., PhD

MUNDARIJA:

NAZARIYA VA METODOLOGIYA	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Баходир Ибрагимович Исроилов Олим Мамаюнусович Пардаев Ўзбекистон мустақиллигининг 35 йиллик тараққиёт йўлида эришилган натижаларнинг қисқача шарҳи	5
Мурод Мухаммедович Мухаммедов, Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Меҳрангиз Олимовна Мамаюнусова Инсон ресурслари ва инсон капиталининг ўртасидаги фарқлар ва уларни ривожлантириш йўллари	13
Ibodulla Xasanovich Ibragimov, Larisa Alijonovna Musabaeva Logistikada operatsion samaradorlik: modellash va baholashga ilmiy yondashuvlar	20
SANOAT VA QISHLOQ XO‘JALIGI	
Durdona Dilshadbekovna Djalalova Qishloq xo‘jaligida innovatsion texnologiyalarni joriy etishni rag‘batlantirishning ahamiyati.	26
Абдухолик Эгамович Тангиров, Гулноза Абдулхолик қизи Абдулхолиқова Чўл-яйлов чорвачилигини барқарор ривожлантириш учун инновацион технологиялар: иқтисодий ва тиббий аҳамияти	29
Мадина Мурадхановна Хашимова Тоғли ҳудудлар жозибдорлигини табиий ресурслар мавжудлиги асосида баҳолаш	32
Shahnoza Abdirashitovna Po‘latova Sut mahsulotlarini barqaror ishlab chiqarishda agroklastlar faoliyatini takomillashtirishning dolzarb masalalari	35
Javohir Xamroqul o‘gli Jurayev Sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish mexanizmini takomillashtirish	39
Iroda Turdibayevna Kudratova Mamlakatimizda paxta-to‘qimachilik klasterlarida agroservis samaradorligini oshirish yo‘llari	44
INNOVATSIYA VA RAQAMLI IQTISODIYOT	
Rayxona Sadriddinovna Amriddinova Sun‘iy intellekt va onlayn baholashlar davrida raqamli turistik xulq-atvor tahlili	50
Нилуфар Зиябаевна Юлдашова Оценка результативности инновационных моделей в условиях сельской местности	52
Timur Ibodullaevich Ibragimov Logistika sohasida raqamli ko‘nikmalarni shakllantirish muammolari va yechimlari	57
Zuhriddin Sanjar o‘g‘li Rashidov Raqamli texnologiyalar ta‘sirida mehnat resurslari samaradorligini baholash ko‘rsatkichlarini takomillashtirish	61
Нажмиддин Раҳматуллаевич Абдувоҳидов Савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида яширин иқтисодиётни олдини олиш борасида рақамлаштириш йўналишлари	66
Nilufar Abdaxatovna Abduqodirova Samarqand viloyatida raqamli transformatsiyasi: holati, tarkibi va samaradorligini baholash	70
Farxod Faxriddinovich Ulugmurodov Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlarining innovatsion rivojlanish holati va istiqbollari	74

Мурод Мухаммедович Мухаммедов—Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

профессори, иқтисодиёт фанлари доктори,

Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев—Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

профессори, иқтисодиёт фанлари доктори,

Меҳрангиз Олимовна Мамаюнусова—“Алфраганус” университети ассистенти, PhD

ИНСОН РЕСУРСЛАРИ ВА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ ЎРТАСИДАГИ ФАРҚЛАР ВА УЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Аннотация. Мақолада инсон ресурслари ва инсон капиталининг ўртасидаги фарқлар ва уларни ривожлантириш йўллари билан боғлиқ масалалар қараб чиқилган. Бунда инсон ресурслари ва инсон капиталининг моҳияти, ёндошувлари, қиймати, асосий белгиси, ривожланиш манбаи ва натижалари бўйича фарқли жиҳатлари очиб берилган. Мамлакатимизда амалга оширилаётган инсон капитали ва инсон ресурсларини ривожлантиришга қаратилган олти та йўналиш кўрсатиб берилган. Тадқиқот натижасида аниқ тавсиялар ҳам ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: инсон ресурслари, инсон капитали, моҳият, ёндашув, қиймат, асосий белги, ривожланиш манбаи, натижа, таълим, тарбия, соғлиқни сақлаш, меҳнат бозори, инновация, рақамли иқтисодиёт, ижтимоий маънавий ва маданий тараққиёт.

Кириш. Бугунги глобаллашув шароитида дунё миқёсида янгиланиш ва юксалишлар ҳар бир соҳада интерациялашув, инновацион тафаккурни ва уларга асосланган инновацион муҳитни ҳамда креатив фикрлашни талаб этади. Чунки глобал масштабдаги рақобат муҳитида барқарор ривожланишни таъминлашнинг ўзи бўлмайди. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг таъкидлаганидек **“... Энг муҳим вазифа – халқимиз онгида инновацион тафаккурни шакллантириш. Инновациялар бўлмаган жойда ривожланиш ва рақобат ҳам бўлмайди...”**. Бугунги кунда, ривожланишнинг янги босқичлари инновацион омиллар эвазига содир бўлади. Бу барча соҳаларда илмий-техник кадрларининг фаол ҳамкорлигини талаб қилади. Чунки ижтимоий ва иқтисодий юксалишларни таъминловчи омиллар айнан шу жараёнлар билан боғлиқдир.

Мухтарам Президентимиз ташаббуси билан қабул қилинган **“Ўзбекистон – 2030”** стратегиясида белгиланган устувор йўналишлар асосан демократик ислохотларни чуқурлаштириш, етакчи тармоқларни модернизация ва диверсификация қилиш асосида мамлакат иқтисодиётининг рақобатбардошлигини ошириш борасида соҳалар кесимида барча ҳудудларда кенг қўлланма ислохотлар олиб борилмоқда. Ушбу жараёнларни янада жадаллаштириш учун миллий кадрлар тайёрлашга алоҳида урғу берилаётганлиги **“Биз таълим ва тарбия тизимининг барча бўғинлари фаолиятини бугунги замон талаблари асосида такомиллаштиришни ўзимизнинг биринчи даражали вазифамиз деб биламиз”** деб айтилган 2017 йилда сўзларда бугун ҳам ўз долзарблигини йўқотган эмас¹.

Кўриниб турибдики, инсон капитали ва инсон ресурсларини такомиллаштириш масалалари бугунги кунда ҳам ўта долзарб масалалардан биридир. Инсон капитали ва инсон ресурси тушунчалари мазмунан бир-бирига жуда яқинлиги туфайли иқтисодий адабиётларда булардан синоним шаклида фойдаланилади. Бироқ, буларнинг кўпгина ўхшаш жиҳатлари билан бирга бир-биридан айрим жиҳатлари билан фарқ ҳам қилади. Ушбу тафовутлар қайси йўналишларда эканлигига изоҳ бериш масаласи ҳам долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Тадқиқот методологияси. Инсон ресурслари ва инсон капиталининг ўртасидаги фарқлар ва уларни ривожлантириш йўллари тайёрлаш жараёнида турли методологик йўналишлардан, хусусан, индукция ва дедукция, миқдор ва сифат, макон ва замон, таҳлил ва синтез, мантикий таҳлил каби методологик ёндашувлардан фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар. Инсон капитали ва инсон ресурси тушунчалари, таъкидланганидек, бир-бирига мазмун жиҳатидан жуда яқин бўлганлиги туфайли иқтисодий адабиётларда булардан синоним шаклида фойдаланилади. Тўғри, ушбу тушунчаларнинг ўхшаш жиҳатлари бевосита инсон омилига таянлиши билан боғлиқ.

¹ . Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга қўтарамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон”. 2017 й

Чунки ҳар икки тушунча ҳам жамият ва иқтисодиёт тараққиётида инсоннинг ўрнини белгилайди. Яна бир жиҳати, меҳнат жараёни билан боғлиқлигидадир. Бунда инсон ресурси ҳам, инсон капитали ҳам ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасида иштирок этади. Ушбу иккита тушунчанинг яна бир ўхшиш жиҳати иккаласи ҳам иқтисодий ўсишга деярли бир хилда таъсир қилади. Бунлар иккаласи ҳам меҳнат унумдорлигини ошириш, ижтимоий-иқтисодий жараёнларга инновацияларни жорий қилиш ва рақобатбардошликни мустаҳкамлашга бир хил ҳолатда таъсир кўрсатади. Ушбу тушунчаларнинг яна бир ўхшаш жиҳатлари мамлакат иқтисодиётини ва ижтимоий ҳаётини ривожлантиришга ҳам бир хилда таъсир кўрсатади. Чунки таълим, соғлиқни сақлаш, малака ошириш ва тажриба орттириш орқали инсон салоҳияти ҳам оширилади.

Бироқ, уларнинг иқтисодий ва ижтимоий моҳиятида муҳим фарқлар ҳам мавжуд. Бу ҳақида аниқ тасаввурга эга бўлиш учун ушбу ҳолатни жадвал шаклида кўрсатишни мақсадга мувофиқ, деб топдик. Бу қуйидаги жадвалда келтирилган (1-жадвал).

1-жадвал

Инсон ресурслари ва инсон капиталининг фарқли жиҳатлари

Жиҳат	Инсон ресурси	Инсон капитали
Моҳияти	Меҳнат қилишга лаёқатли аҳоли мажмуаси	Инсонда жамланган билим, кўникма, салоҳият ва соғлиқ
Ёндашув	Микдорий (сони, ёши, бандлиги)	Сифатий (билим, тажриба, самарадорлик)
Қиймат	Ишчи куч сифатида қаралади	Инвестиция объекти сифатида баҳоланади
Асосий белгиси	Меҳнат бозоридаги иштироки	Даромад келтирувчи билим ва қобилият
Ривожланиш манбаи	Табиий аҳоли ўсиши	Таълим, тарбия, тиббиёт, тажриба
Натижа	Ишчи куч захираси	Юқори унумдорлик ва инновация

Ушбу жадвалдан қисқача хулоса қилинадиган бўлса, инсон ресурси бевосита жамиятдаги меҳнатга лаёқатли аҳоли салоҳиятининг умумий захираси ҳисобланади. Инсон капитали эса, инсоннинг билим, малака, тажриба ва саломатлигига киритилган сармоя натижасида шаклланган иқтисодий қийматдир. Шунинг учун, инсон ресурси — салоҳият манбаи, инсон капитали эса – ушбу салоҳиятнинг самарали ва қиймат яратувчи шакли ҳисобланишини инобатга олиш лозим бўлади.

Инсон капитали Ўзбекистон мисолида таҳлил қилинадиган бўлса, биринчи галда унинг тушунчасига аҳамият беришни тақозо қилади. Иқтисодий адабиётларда инсон капитали тушунчасига кўплаб таърифлар келтирилган. Буларни мунозара қилмасдан, унинг мазмунига қисқача изоҳ бердик. **Инсон капитали деганда, инсоннинг билими, касбий малакаси, соғлиғи, тажрибаси, ижодий ва маънавий салоҳияти каби замон талабига мос бўлган жиҳатларининг йиғиндиси тушунилади.** Замоनावий тараққиёт шароитида у иқтисодий ўсишнинг асосий омили ҳисобланади.

Ўзбекистонда инсон капитали ривожланишининг умумий ҳолати бир мунча ўзига хос томонлари мавжуд. Хусусан, Ўзбекистон аҳолисининг 60 фоиздан ортиғи ёшлардан иборат, бу эса инсон капитали ривожланиши учун катта демографик имконият ҳисобланади. Сўнгги йилларда “Инсон кадри учун” тамойили давлат сиёсатининг марказий ва муҳим масалаларидан бирига айланди. Инсон кадри кадрланиши учун унинг кадрини кўтариш керак бўлади. Бу албатта унга эътиборни талаб қилади. Мазкур эътибор бир қанча йўналишлардан иборат. Булар:

Биринчидан, таълим соҳасида инсон капиталининг такомиллашувида ижобий ўзгаришлар содир бўлмоқда. Ҳозирги пайтда мактабгача таълим қамрови сезиларли ошди, олий таълим муассасалари сони кўпайди, хусусий ва хорижий университетлар фаолияти йўлга қўйилди, ёшларни хорижда ўқитиш дастурлари кенгайтирилди. Шу билан бирга айрим муаммолар ҳам йўқ эмас. Хусусан, таълим сифати ҳудудлар бўйича бир хил даражада эмас, назария ва амалиёт уйғунлиги етарли даражада йўлга қўйилган эмас, кадр-

лар тайёрлаш ҳам бозор талабига тўлиқ мос эмас.

Ҳозирги глобал иқтисодиёт шароитида ҳар бир мамлакатнинг рақобатга чидамли бўлиши учун малакали касб эгалари ва мутахассислар бошқарадиган замонавий технологиялар ҳал қилувчи аҳамиятга эга эканиги – бу ҳақиқат. Шу туфайли 2025–2030 йилларда таълим соҳасида касбий ва олий таълим тизими сифатини оширишга кенг эътибор қаратилиши қайд этилди. Муҳтарам Президентимизнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномасида “таълим ва тиббиётда – сифатни янги босқичга олиб чиқадиган илғор хорижий тажрибаларни кенг жорий этиш учун янги технологияларни олиб кирсак, кадрларни илм-фан ва инновацияларга асосланган замонавий касбларга тайёрласак, келгуси беш йилда иқтисодиётимиз ҳажмини 240 миллиард доллардан оширишга барча имкониятларимиз бор”, деб таъкидлади.

Таълимни ривожлантириш борасидаги тахлилий хулосаларнинг кўрсатишича асосий муаммолар бевосита таълим сифати ва натижадорлигининг пастлиги, илм-фан ва ишлаб чиқариш ўртасида узилишларнинг мавжудлиги, инсон капиталига қўйилган инвестициялар самарадорлигининг пастлиги, малакали кадрларнинг хорижий мамлакатларга “оқиб кетиши” масаласининг мавжудлиги.

Эндиликда таълим сифатни янги босқичга олиб чиқиш учун ўқув дастурларини қайта кўриб чиқиб, уларни такомиллаштириш лозим. Шу асосда ахборот технологияларини яхши биладиган, ўз қарашларини инновация ҳамда тадқиқотга йўналтиришга устуворлик берадиган, IT ва сунъий интеллектга оид касблар бўйича малакали кадрларни тайёрлашга қаратилган масалалар устувор ва долзарб вазифалардан бири ҳисобланади.

Иккинчидан, соғлиқни сақлаш соҳасида ҳам инсон капиталининг такомиллшуви учун бир қатор ишлар қилинмоқда. Хусусан, бирламчи тиббий ёрдам ислоҳ қилинмоқда, кишлоқ врачлик пунктлари модернизация қилиниб, янги тиббий технологиялар билан таъминланиш масаласи ҳам жадаллик билан амалга оширилмоқда, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш ва унга амал қилиш ҳам кучайди. Бундай ижобий жиҳатлар билан бирга мазкур соҳада айрим муаммолар ҳам йўқ эмас. Буларга малакали тиббий кадрларнинг ҳамон барча ҳудудларда етарли эмаслиги, аҳоли ўртасида профилактикага эътиборнинг етарли эмаслиги, айрим ҳудудларда тиббий хизматнинг сифати ҳамон пастлиги, касалликни даволашдан кўра, унинг олдини олиш лозимлиги билан боғлиқ тамойилларнинг ҳамма жойда кенг жорий қилинмаганлиги каби ҳолатларни мисол қилиб келтириш мумкин.

Инсон саломатлигининг бардавомлигида сувнинг роли жуда катта экан. Чунки сув одамнинг иммунитетини яхшилаб, соғломлаштиришдек фазилатга эга экан. Маълумки, инсон танасининг 70-80 % и сувдан иборат. Шу туфайли ушбу неъмат инсон ҳаётида жуда катта аҳамиятга эга. Буларни инобатга олиб, одамнинг сочидан озгина олиб, сканер қилиб, 100 дан ортиқ Д.Менделевнинг микро ва макроэлементлари етишмаслиги аниқланиб, шунга қараб, минерал сувларнинг таркибини ўрганиб, сув танлаш керак бўлади.

Ҳар бир инсон капитали учун соғлом умр кўриш ва самарали меҳнат қилиш қобилиятини мустаҳкамлаш муҳим аҳамият касб этмоқда. Ҳозирда мамлакатимизда умр кўриш муддатларининг мунтазам ошиб бориши билан биргаликда соғлиқ кўрсаткичларининг ҳам яхшиланиши кузатилмоқда. Ушбу масалани 2030 йилгача янада кучайтириш бўйича прогноз қилинмоқда. Чунки, сифатли таълим ва соғлом ҳаёт тарзи инсон капиталининг сифатини оширишга хизмат қилади, бу эса узоқ муддатли ижтимоий ва иқтисодий самарани кучайтириш имкониятини яратади.

Ҳар бир инсон капитали учун соғлом умр кўриш ва самарали меҳнат қилиш қобилиятини мустаҳкамлаш муҳим аҳамият касб этмоқда. Ҳозирда мамлакатимизда умр кўриш муддатларининг мунтазам ошиб бориши билан биргаликда соғлиқ кўрсаткичларининг ҳам яхшиланиши кузатилмоқда. Ушбу масалани 2030 йилгача янада кучайтириш прогноз қилинмоқда. Чунки, сифатли таълим ва соғлом ҳаёт тарзи инсон капиталининг сифатини оширишга хизмат қилади, бу эса узоқ муддатли ижтимоий ва иқтисодий самарани кучайтириш имкониятини яратади.

Ҳозирги вақтда иқтисодий ва ижтимоий соҳаларга янги технологияларнинг жорий қилиниши, уларни рақамлаштириш ва сунъий интеллект таъсирида дунёда иш

ўринларининг сони, шакли ва мазмуни кескин ўзгармоқда. Буларни инобатга олиб, мамлакатимизда ҳам “Яқин беш йилда мавжуд касбларнинг 30 фоизи тўлиқ автоматлаштирилади, 50 фоизи бўйича эса янги малакалар талаб қилинади. Бу жараёнлар бизни ҳам четлаб ўтаётгани йўқ. Саноатда – автоматлашган линиялар, аграр соҳада – ақлли технологиялар, транспортда – интеллектуал бошқарув кундалик ҳодисага айланиб бормоқда. Энди мамлакатимизнинг меҳнат бозори мутлақо янги архитектура асосида – касб, малака, технология ва таълимни бирлаштирадиган ягона механизм сифатида ишлаши зарур”¹ бўлаётганлиги қайд этилди.

Инсон капитали билан меҳнат бозори ўртасидаги мувозанатларни тўғри шакллантириш учун мамлакатимизда бир қанча ишлар амалга оширилди ва оширилмоқда. Яқинда “Ишга марҳамат” мономарказлар ташкил қилинди, касбий таълимни модернизация қилиш бўйича қатор тадбирлар амалга оширилди, стартап ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш жараёнлари ҳам жорий қилинди. Бундай кенг қўламли ислохотлар билан бирга айрим муаммолар ҳам ҳамон ўз ечимини кутмоқда. Ҳозирги кунда ёшлар ишсизлиги асосий муаммолардан бири сифатида тўлиқ ҳал қилинган эмас, касб-ҳунар таълими етарлича самарали бўлмаяпти, меҳнат миграцияси натижасида инсон капитали чиқиб кетишига сабаб бўлмоқда ва ҳ.к.

Тўртинчидан, инновация ва рақамли иқтисодиётга мос инсон капиталини шакллантириш масаласи ҳам бугунги кунда ўта долзарб масалалардан бири ҳисобланади. Ушбу масалаларни ҳал қилиш учун IT Park ва стартап экотизими шаклланимоқда, ёшлар орасида дастурлашга қизиқиш ортмоқда ва шу йўналишда катта ишлар олиб борилмоқда. Аммо илмий тадқиқотлар ва унга қилинадиган харажатлар ҳали паст.

Инновация ва рақамли иқтисодиёт шароитида инсон капитали анъанавий билим билан чекланиб қолмасдан, юқори даражада мослашувчан, ижодкор ва рақамли кўникмаларга эга бўлган инсон бўлиши керак. Инновацион иқтисодиёт учун инсон капитали математика, ахборот технологиялари, муҳандислик, табиий фанларни ҳам билишлари лозим, Бундай кадрларда иқтисодий ва молиявий саводхонлик ҳам етарли бўлиши керак. Шунингдек, замонавий кадрлар менежмент ва лойиҳа бошқаруви асосларини, турли тилларни билишлари лозим. Айниқса халқаро рақамли муҳит учун инглиз тилини ўрганиш ҳам мақсадга мувофиқ.

Замонавий инсон капитали рақамли кўникмаларга эга бўлиб, компьютер ва интернетдан самарали фойдаланиш, маълумотлар таҳлилини шу технологиялар асосида амалга ошириш, сунъий интеллект, блокчейн, булутли технологиялар ҳақида тушунчаларга эга бўлиш, киберхавфсизлик маданиятини билиш, онлайн платформалар ва рақамли сервислар билан ишлаш кўникмасига ҳам эга бўлишни тақозо қилади.

Шунингдек, замонавий инсон капитали инновацион фикрлаш ва ижодкорлик фазилатларига ҳам эга бўлишлари лозим. Бундай инсон капитали янгича фикрлай оладиган, муаммоларга инновацион ечим топа оладиган, тадқиқот ва тажрибага мойил бўлган, стартаплар ва янги бизнес моделларини ярата оладиган бўлиши зарур. Бундай инновация муҳитида инсон тез мослашувчан, танқидий фикрлайдиган, жамоада ишлай оладиган, коммуникация ва лидерлик қобилиятига эга, масъулиятли ва ташаббускор бўлиши лозим. Бундай ижтимоий ва шахсий сифатларга эга инсон капитали рақамли иқтисодиёт шароитига мос бўлиши, инсон доимий равишда ўз билим ва кўникмаларини янгиллаб бориши, онлайн курслар, қайта тайёрлаш дастурларига доимий иштирок этиб, янгиликларни билишлари, амалий кўникмаларга асосланган таълимни эгаллашлари муҳим аҳамиятга эга. Узлуксиз такомиллаштишни хоҳлаган инсон узлуксиз таълим билан узлуксиз шуғулланиб боришини тақозо қилади.

Инновацион жамиятда инсон ахлоқий ва ҳуқуқий маданиятга ҳам эга бўлиши лозим. Бундай шахслар ахборотдан масъулият билан фойдаланиши, муаллифлик ҳуқуқи ва интеллектуал мулкни ҳурмат қилиши, коррупцияга қарши иммунитетга эга бўлиши, касбий этикага амал қилиши ҳам лозим бўлади. Хуллас, инновация ва рақамли

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. 2025 йил 26 декабрь.// “Zarafshon” газетаси.25 йил 27 декабрь. – 147-148 сон.

иктисодиётга мос замонавий инсон капитали (ЗИК) бир қанча фазилатларга эга бўлиши лозим. Буни қуйидаги формула орқали ифодалаш мумкин.

$$\text{ЗИК} = \text{Б} + \text{Рс} + \text{И} + \text{Аб} + \text{Уў};$$

Бунда ЗИК – замонавий инсон капитали;

Б – билимли;

Рс - рақамли саводхонлик;

И – ижодкорлик;

Аб - ахлоқий баркамол;

Уў - узлуксиз ўрганувчи шахс.

Бешинчидан, инсон капиталини такомиллаштириш орқали ижтимоий тараққиётга эришиш масаласи ҳам “Ўзбекистон - 2030” стратегиясида кўзда тутилган масалалардан бири. Бунга эришишнинг муҳим йўналишларидан бири камбағалликни қисқартириш эвазига ўрта синфни шакллантиришга қаратилган. Чунки Ўзбекистонда камбағалликни қисқартириш сиёсати айнан инсон капиталини ривожлантиришга қаратилган. Етарли даражадаги инсон капитали фуқаролик жамиятини мустаҳкамлашга ҳам хизмат қилади. Бу эса жамиятнинг нафақат ижтимоий, балки иқтисодий ривожланишини ҳам таъминлашда муҳим омил ҳисобланади.

Ижтимоий тараққиёт жамият ҳаётининг барча соҳаларида сифат жиҳатдан юксалиш, инсоннинг турмуш даражаси ва камолотини таъминлашга қаратилган узлуксиз, қонуний ва мақсадли ривожланиш жараёни сифатида жамиятнинг ривожланишида муҳим аҳамиятга эга. Чунки ижтимоий тараққиёт, бу бевосита ижтимоий муносабатларнинг такомиллашувини, жамият аъзолари ўртасидаги ҳамкорлик ва адолатнинг мустаҳкамланишини, инсон манфаатларининг устуворлигини таъминлашга қаратилганлиги билан аҳамиятли ҳисобланади.

Ижтимоий тараққиётнинг асосий моҳияти инсон фаровонлигида намоён бўлади. Бу аҳолининг ҳаёт сифати яхшиланиши, аҳоли даромадларининг ўсиши, камбағаллик ва ижтимоий тенгсизликнинг қисқариши кабиларни ўз ичига олади. Бунга эришишнинг муҳим йўлларида бири ижтимоий адолатни қўлга киритишдир. Бунга ҳуқуқ ва имкониятларда тенгликни таъминлаш, ижтимоий ҳимоя тизимини ривожлантириш, аҳолининг ижтимоий заиф қатламларини қўллаб-қувватлаш орқали эришилади.

Ижтимоий тараққиётга эришишнинг йўлларида бири ҳам таълим-тарбия ва маърифатни юксалтиришга қаратилган. Бунинг учун ҳам сифатли таълимга кенг имкониятлар очиб берилиши, илм-фан ва инновациянинг ривожланишига эришиши инсон капитали салоҳиятининг оширилишини тақозо қилади. Ушбу омиллар таркибида соғлиқни сақлаш масаласи ҳам муҳим йўналишлардан биридир. Бунинг учун ҳам замонавий тиббий хизматларни, аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш имкониятларини, умрнинг давомийлигини ошириш лозим бўлади.

Ижтимоий тараққиёт таркибида маънавий-маърифий ривожланиш, хусусан, миллий қадриятлар ва умуминсоний қадриятлар уйғунлигини, ахлоқ, маданият ва маънавият юксалишини таъминлаш масаласи ҳам устувор вазифалардан биридир. Бунга эришиш учун ҳам ижтимоий тараққиёт омилларига, хусусан, иқтисодий ўсиш ва барқарорликнинг таъминланишига, самарали давлат сиёсатини юритишга, инсон капитали сифатини мунтазам равишда ошириб боришга, илм-фан ва инновация ҳамда фуқаролик жамияти институтлари имкониятларидан самарали фойдаланишни тақозо қилади.

Ижтимоий тараққиётнинг замонавий хусусиятларини, хусусан жараёнларнинг рақамлашуви ва инновацияларга таянади. Бунда инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини устувор ҳисоблаган ҳолда барқарор тараққиёт тамойилларига асосланади. Шу йўл билан жамиятда ижтимоий масъулиятни кучайтиради. Хулоса қилиб айтганда, ижтимоий тараққиёт инсон манфаатларига хизмат қилувчи, адолатли, билимли, соғлом ва маънавий баркамол жамиятни шакллантиришдан иборатдир.

Олтинчидан, инсон капиталининг ривожланишида маънавий ва маданий тараққиётнинг ҳам ўзига хос ўрни бор. Етук инсон капитали миллат маънавиятини, унинг ахлоқини, онгининг миллий қадриятларини асраш ва ривожлантиришга хизмат қиладиган даражада бўлади.

Инсоннинг маънавий-маърифий ривожланиши инсон ва жамиятнинг маънавий кадрятлари, ахлоқи, билим ва тафаккур жиҳатидан юксалиши, шахснинг онги, дунёкараши ва маданиятининг изчил равишда такомиллашиб бориш жараёни тушунилади.

Маънавий-маърифий ривожланишнинг моҳияти шундаки, бу орқали ривожланиш инсоннинг ички дунёсини бойитади, унинг ахлоқий қарашларини шакллантиради, илм ва маърифатни кучайтириш натижасида жамият тараққиётига хизмат қилади. Маънавий-маърифий ривожланишнинг асосий таркибий қисмларига эътиборни қаратадиган бўлсак, биринчи ўринда **маънавият** туради. Бу инсоннинг иймон-эътиқоди, виждон, инсофлилиги, ҳалоллиги, ватанпарварлиги, инсонпарварлиги, миллий ва умуминсоний кадрятларга ҳурматни ўзида ифода этади. Ушбу таркибди **маърифат** ҳам мавжуд. Бу ўз ичига илм ва билимга интилишни, таълим ва тарбиянинг уйғунлигини таъминлашни, инсоннинг ақлий салоҳияти ва тафаккурининг ривожини, танқидий ва мустақил фикрлаш жараёнларини қамраб олади.

Шу жиҳатдан, маънавий-маърифий ривожланишнинг жамият ҳаётидаги аҳамияти ҳам катта. Бу бевосита баркамол авлодни тарбиялашда, ижтимоий барқарорликни таъминлашда, илм-фан ва инновацияга замин яратишда, ёт ғояларга қарши маънавий иммунитетни шакллантиришда муҳим омил бўлиб хизмат қилади. Бугунги замонавий рақамли муҳитда ҳам маънавий-маърифий ривожланиш, ахборотлардан фойдаланиш маданиятини ошириш, ёшларни соғлом тафаккур асосида тарбиялаш, илм-фан ва маънавият уйғунлигини таъминлаш, миллий кадрятларни замонавий тараққиёт билан боғлашга хизмат қилади. Қисқача қилиб айтганда, маънавий-маърифий ривожланиш инсоннинг ахлоқий поклиги, билимлилиги ва тафаккур юксаклиги орқали жамият тараққиётини таъминловчи асосий омил бўлиб ҳисобланади.

Ўзбекистон келажаги инсон капитали ва ундан самарали фойдаланиш билан боғлиқ. Табиий ресурслар чекланган, аммо билимли, соғлом ва ижодкор инсонлар — чекланмас бойликдир. Шу туфайли фақат инсон капиталини ривожлантириш орқали Ўзбекистон рақобатбардош, инновацион ва адолатли жамиятга айланиши мумкин. Инсон капитали жамият тараққиётининг ҳаракатлантирувчи кучи. Шу туфайли уни ривожлантирмасдан туриб иқтисодиётни ҳам, сиёсатни ҳам, маданиятни ҳам тўлақонли тараққий эттириб бўлмайди.

Хулоса ва таклифлар. Хулоса қилиб айтганда, 2025–2030 йилларда Ўзбекистон учун инсон капиталини такомиллаштириш борасида муҳим босқич бўлади. Демографик салоҳият, меҳнат бозорида ўсиш рўй беради, таълим ва соғлиқни сақлаш тизимларининг ривожланиши содир этилади. Пировардида буларнинг барчаси инсон капиталини мавжуд имкониятларга айлантириши мумкин.

Юқорида келтирилган натижаларни амалга ошириш учун қуйидагиларга алоҳида аҳамият бериш лозимлигини тавсия қиламиз:

Биринчидан, таълим ва касбга тайёрлаш тизимларини бугунги инновацион ривожланишга маслашган бозор талабига мослаштирган ҳолда ривожлантириш йўллариини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ.

Иккинчидан, малакали кадрлар учун иш жойларини ташкил қилиш имкониятларини яратиш лозим. Чунки замон талаби интеллектуал салоҳиятли ходимларни талаб қилмоқда. Аммо булар бир томондан тўлиқ етишмаётган бўлса, иккинчи томондан мавжудлари ҳам тўлиқ иш билан таъминланиш имконияти ҳам етарли эмас.

Учинчидан, меҳнат миграцияси ва ишсизликни камайитириш сиёсатларини мувофиқлаштириш зарур. Бу бўйича қилинаётган ишларни барча ҳудудларда, уларнинг талабларидан келиб чиққан ҳолда бир маромда олиб боришни таъминлаш мақсадга мувофиқ бўлади.

Тўртинчидан, юқоридаги йўналишларни амалга ошириш учун яна бир стратегик таклифларимиз, таълим сифатини эмпирик натижага боғлаш, илм-фан, бизнес ва давлат ҳамкорлигини кучайтириш, ёшлар салоҳиятини ҳудудларни ривожлантиришга йўналтириш ва ҳар бир ҳудудда салоҳиятли ёшларни тарбиялаб етиштириш лозим, деб ҳисоблаймиз. Ҳар бир ходимнинг салоҳиятига баҳо бериш учун **инсон капитали индекси**га асосланган баҳолаш тизимини ҳар бир ходим бўйича жорий этиш ҳам мақсадга

мувофиқдир.

Хулоса қилиб айтганда, Янги Ўзбекистоннинг ҳақиқий бойлиги инсон капитали бўлса, унинг энг муҳим манбаи оила ҳисобланади. Оилада шаклланган билим, тарбия, меҳнатсеварлик, маънавият ва масъулият инсон капиталининг сифатини белгилайди. Юқорида келтирилган илмий-амалий таклифларнинг амалиётга жорий қилиниши “Ўзбекистон - 2030” стратегиясида белгиланган вазифаларнинг бажарилишига хизмат қилади.

М.Мухаммедов, М.Пардаев, М.Мамаюнусова Различия между человеческими ресурсами и человеческим капиталом и пути их развития Аннотация. В статье рассмотрены вопросы, связанные с различиями между человеческими ресурсами и человеческим капиталом, а также путями их развития. Раскрыты отличительные особенности человеческих ресурсов и человеческого капитала по их сущности, подходам к пониманию, ценности, основным характеристикам, источникам развития и результатам. Показаны шесть основных направлений, реализуемых в Республике Узбекистан в целях развития человеческого капитала и человеческих ресурсов. По результатам исследования разработаны конкретные рекомендации. Ключевые слова: человеческие ресурсы, человеческий капитал, сущность, подход, ценность, основные характеристики, источник развития, результат, образование, воспитание, здравоохранение, рынок труда, инновации, цифровая экономика, социальное, духовное и культурное развитие.	M.Mukhammedov, M.Pardaev, M.Mamayunusova Differences between human resources and human capital and ways of their development Abstract. This article examines the differences between human resources and human capital, as well as the ways of their development. It reveals the distinctive features of human resources and human capital in terms of their essence, conceptual approaches, value, key characteristics, sources of development, and outcomes. The paper also identifies six priority directions currently being implemented in the Republic of Uzbekistan to promote the development of human capital and human resources. Based on the findings of the study, a number of practical recommendations have been developed. Keywords: human resources, human capital, essence, approach, value, key characteristics, source of development, outcome, education, upbringing, healthcare, labor market, innovation, digital economy, social, spiritual, and cultural development.
--	--

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. 2025 йил 26 декабрь.// “Zarafshon” газетаси.25 йил 27 декабрь. – 147-148 сон.
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон”. 2017 й.
3. Пардаев М.Қ., ва бошқалар. Меҳнат бозори трансформацияси. Ўқув қўлланма. 15-жилд. (Ҳаммуаллифлар; С.А.Бабаназарова, О.М.Пардаева) –Т.: «Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi», 2025. 328 бет. – 20,75 б.т.
4. Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Бекзод Сайдазим ўғли Бурхонов. Инсон ресурслари самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар ва унга таъсир этувчи омиллар.// “Сервис” илмий-амалий журнал. 2025 йил 2-сон. – 202-206 бетлар. – 0,4 б.т.
5. Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Озода Мамаюнусова Пардаева, Севара Абдиназаровна Бабаназарова. Инсон ресурслари тушунчаси ва унинг жамият тараққиётидаги аҳамияти. //“Xizmatlar sohasini strategik rivojlantirish orqali hududlarda barqaror iqtisodiy o'sish va aholi farovonligini oshirish imkoniyatlari” XIАК materiallari. 2025 йил 21-22 февраль. 1-қисм. Самарқанд, СамИСИ, 2025. – 4-7 бетлар. – 0,3 б.т.
6. https://www.statista.com/outlook/co/socioeconomic-indicators/uzbekistan?utm_source=chatgpt.com. "Socioeconomic Indicators - Uzbekistan | Market Forecast"
7. https://www.ifs.du.edu/IFs/frm_CountryProfile/UZ/FEMSHRLAB?utm_source=chatgpt.com "Key Development Forecasts for Uzbekistan"
8. https://www.kun.uz/en/news/2024/10/19/uzbekistan-plans-to-halve-poverty-by-the-end-of-2025-through-economic-growth-and-human-capital-investment?utm_source=chatgpt.com.

- "Uzbekistan plans to halve poverty by the end of 2025 through economic growth and human capital investment"
9. https://one.uz/en/news/uzbekistan/18744-the-labor-force-is-increasing-in-uzbekistan-s-labor-market.html?utm_source=chatgpt.com. "The labor force is increasing in Uzbekistan's labor market - One.uz, 23.08.2025".
 10. https://www.uzdaily.uz/uzc/bmt-2025-yilda-o%CA%BBzbekiston-yaim-59-ga-o%CA%BBsadi/?utm_source=chatgpt.com. "БМТ: 2025 йилда Ўзбекистон ЯИМ 5,9% га ўсади — UzDaily.uz"
 11. https://www.uzdaily.uz/uzc/markaziy-bank-2026-yilda-real-yaim-o%CA%BBsishi-5565-foizni-tashkil-qilishi-prognoz-qilinmoqda/?utm_source=chatgpt.com. "Марказий банк: 2026 йилда реал ЯИМ ўсиши 5,5–6,5 фоизни ташкил қилиши прогноз қилинмоқда — UzDaily.uz"

Ibodulla Xasanovich Ibragimov – SamISI Marketing kafedrası dotsenti,

Larisa Alijonovna Musabaeva – SamISI Iqtisodiy tahlil va statistika kafedrası katta o‘qituvchisi

LOGISTIKADA OPERATSION SAMARADORLIK: MODELLASHTIRISH VA BAHOLASHDA ILMIY YONDASHUVLAR

Annotatsiya. Mazkur maqolada logistika tizimlarida operatsion samaradorlikni baholashning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etildi. Logistika jarayonlarining samaradorligi yetkazib berishning o‘z vaqtidaligi, buyurtmalarni xatosiz bajarish, logistik xarajatlar va ombor quvvatlaridan foydalanish kabi KPI ko‘rsatkichlari asosida baholandi. Shuningdek, infratuzilma, raqamlashtirish, xizmat sifati va vaqt omillarining operatsion samaradorlikka ta’siri ko‘p omilli regressiya modeli asosida tahlil qilindi. Natijalar logistika infratuzilmasi va raqamlashtirish operatsion samaradorlikning asosiy omillari ekanini ko‘rsatdi. Tadqiqot yakunida logistika tizimlarini boshqarishni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: logistika, operatsion samaradorlik, KPI, logistika infratuzilmasi, raqamlashtirish, ekonometrik modellash, ta’minot zanjiri.

Kirish. Global iqtisodiyotda ta’minot zanjirlarining murakkablashuvi, iste’molchilar talablarining tez o‘zgarishi va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi logistika tizimlarini boshqarishda yangi yondashuvlarni talab etmoqda. Zamonaviy sharoitda logistika faqat yuklarni bir nuqtadan ikkinchi nuqtaga yetkazish bilan cheklanmay, korxonaning raqobatbardoshligini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish va xizmat ko‘rsatish sifatini ta’minlashga xizmat qiluvchi strategik boshqaruv funksiyasiga aylanmoqda.

Mazkur jarayonlarda operatsion samaradorlikni aniq va tizimli baholash alohida ahamiyat kasb etadi. Operatsion samaradorlik cheklangan vaqt, moliyaviy va moddiy resurslardan foydalanish sharoitida logistika jarayonlarining belgilangan natijalarga erishish darajasini ifodalaydi. Shu sababli samaradorlikni faqat transport xarajatlari bilan baholash yetarli emas; yetkazib berish tezligi, buyurtmalar aniqligi, xizmat sifati, ombor quvvatlaridan foydalanish va raqamlashtirish darajasi ham birgalikda hisobga olinishi lozim.

O‘zbekiston sharoitida transport-logistika salohiyatini oshirish, logistika xarajatlarini kamaytirish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish iqtisodiy siyosatning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Shu nuqtai nazardan, logistika tizimlarining operatsion samaradorligini KPI ko‘rsatkichlari va ekonometrik modellash asosida baholash, samaradorlikka ta’sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Logistikada operatsion samaradorlikni baholash masalalari xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng o‘rganilgan. M. Christopher logistika va ta’minot zanjirlarini boshqarishda xizmat sifati, tezkorlik va axborot almashinuvi korxona raqobatbardoshligining muhim omillari ekanini ta’kidlaydi [1]. J. Mentzer logistika natijadorligini ta’minot zanjirining barcha bo‘g‘inlarida xarajatlar, vaqt va xizmat ko‘rsatish natijalari bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqadi [3]. D. Simchi-Levi va hammualliflar integratsiyalashgan ta’minot zanjiri boshqaruvida operatsion qarorlar va axborot oqimlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni asoslab bergan [5].

ISSN 2091-5187

❧ “SERVIS” ❧

Jurnal Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tahririyat
bo‘limida nashrga tayyorlandi.

08.09.2026 yilda terishga berildi. 25.09.2026 yilda bosishga ruxsat etildi. Ofset
bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84_{1/8}. “Times” garniturasini. Ofset bosma usuli.
Shartli bosma tabog‘i 15,6. Hisob-nashriyot
tabog‘i 14,68. Adadi 100 nusxa. Buyurtma №0169A/26

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
matbaa bo‘limida chop etildi.
Litsenziya № 025316.
Reestr № X-119112.

Manzil: Samarqand shahri, Shoxruh ko‘chasi, 60-uy.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2026.